

Висновки та перспективи. Отже, дослідивши та проаналізувавши семантичні особливості юридичних термінів британського варіанту англійської мови загалом було проаналізовано близько 250-ти одиниць. Ми дійшли висновків, що юридичні терміни поділяються на інтенціональні та екстенціональні (за неоднорідністю значення), а також на багатозначні, однозначні та номінативні. Така класифікація дає змогу більш детально вивчати семантичну деривацію юридичної термінології, а також сприяє правильному вжитку термінів в межах юридичного дискурсу.

Література:

1. Англо-український словник. Том I. А-М. – Склав М. І. Балла. – Київ, 1996.
2. Англо-український словник. Том II. N – Z. – Склав М. І. Балла. – Київ, 1996.
3. Артикуца Н. В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію / Н. В. Артикуца. // Українська термінологія і сучасність: 36. Наук. Праць КНЕУ. – 2005. – № 6. – С. 35–42.
4. Семьонкіна І. А. Специфіка англомовного законодавчого дискурсу в аспекті перекладу / І. А. Семьонкіна. // Вісник ХНУ. – 2010. – № 896. – С. 181–185.
5. Хижняк С. П. Семантические свойства юридического термина / С. П. Хижняк // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. – 2007. – № 2. – С. 104–112.
6. Шамсеева Г. Х. Специфика английской юридической терминологии / Г. Х. Шамсеева. // Вестник ИГЛУ. – 2009. – С. 180–182.
7. Alcaraz Varó E. Legal Translation Explained / E. Alcaraz Varó, B. Hughes. // Manchester: St. Jerome. – 2002. – 25 p.
8. Cozma M. Semantic peculiarities in the legal discourse: a translation-oriented approach / Mihaela Cozma. // Professional communication and translation studies. – 2010. – № 3. – P. 61–66.
9. Gibbons J. Forensic Linguistics. An Introduction to Language in the Justice System / Gibbons. – Oxford: Blackwell, 2005. – 211 p.
10. Gibbons J. Language and the Law / J. Gibbons. // Annual Review of Applied Linguistics. – 1999. – № 19. – p. 156–173.
11. Mellinkoff D. The Language of the Law / D. Mellinkoff. – Boston: Little, Brown and Co., 1963. – 526 p.
12. Oxford Dictionary of Law – Oxford: Oxford University Press, 2001. – 551 p. – (Fifth Edition).
13. Ruiz Moneva Á. Cognition and context of legal texts: Spanish and English judgments compared / Ángeles Ruiz Moneva // Revista de Lingüística y Lenguas Aplicadas. – 2013. – № 8. – P. 76–92.
14. The Supreme Court of the United Kingdom. Decided cases. [Електронний ресурс] : <https://www.supremecourt.uk/decided-cases/index.shtml>.

УДК 811. 111' 374:659'1

Т. З. Оршинська,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

СОЦІАЛЬНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ АНГЛІЙСЬКИХ ВИГУКІВ

У статті розглядаються соціальні та прагматичні аспекти вигуків сучасної англійської мови – слів, які ще мало привертають увагу науковців, проте широко застосовуються в комунікації, що свідчить про їх важливе і суспільно усвідомлене значення. Аналіз проведено на матеріалі живого мовлення героїв американського серіалу «Друзі», який пропонує широкий спектр комунікативних ситуацій, які й визначають мовленнєву поведінку та лексичну варіативність спілкування.

Ключові слова: комунікативна ситуація, суспільна ідентичність, перемикування коду, гендерні аспекти, соціолінгвістичний аналіз.

СОЦИАЛЬНЫЕ И ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ПАРАМЕТРЫ АНГЛИЙСКИХ МЕЖДОМЕТИЙ

В статье рассматриваются социальные и прагматические аспекты междометий современного английского языка – слов, которые редко исследуются наукой, несмотря на их высокий коммуникационный потенциал и общественно осознанное значение. Анализ проведен на материале живой речи героев американского сериала «Друзья», в котором предлагается широкий спектр коммуникативных ситуаций, которые и определяют речевое поведение и лексическую вариативность общения.

Ключевые слова: коммуникативная ситуация, социальная идентичность, переключение кода, гендерные аспекты, социолингвистический анализ.

SOCIAL AND PRAGMATIC PARAMETERS OF ENGLISH INTERJECTIONS

The article deals with social and pragmatic aspects of interjections in Modern English – words that are not often the object of the research notwithstanding the fact that are widely used in communication and are socially relevant. The analysis was conducted on the material of the live communication of the Friends sitcom serial, which offers a wide range of communicative situations determining their speech behavior and lexical variation of communication. The author proves that interjections are gender oriented and can serve as the markers of the person's social identity. In speech interjections demonstrate a wide range of pragmatic meanings.

Key words: communicative situation, social identity, code switching, gender aspects, sociolinguistic analysis.

Так склалося історично, що вигукам нерідко відводяться маргінальні позиції у мові. Ще в латинських граматиках їх описували як явище, що не відноситься до слів, незалежне від синтаксису (з латинської *interjection* – кинутий поміж), проте здатне передавати почуття або стани. У XIX столітті лінгвісти вважали цей клас слів паралінгвістичним або, навіть, нелінгвістичним явищем: «прірва між вигуком і словом є настільки широка, що дозволяє нам стверджувати, що вигук – це заперечення мови [7, с. 295], більше того, «де закінчуються вигуки – починається мова» [7, с. 366].

Подібні твердження все ще зустрічаються в сучасній літературі, зокрема Квірк, Грінбаум та ін. описують вигуки як «винятково емотивні слова, які не вступають у семантичні зв'язки» [12, с. 853], а Крістал поділяє цю думку, називаючи вигук «словом або звуком, кинутим у речення для того, щоб виразити почуття» [8, с. 207].

Серйозною справою змінити суть справи на краще став когнітивний підхід до опису семантики та прагматики вигуків, представлений у роботах А. Вежицької та її послідовників [15; 16; 7; 17; 5; 3], оскільки адекватне сприйняття вигуку можливе лише за умови пізнання явища від функції до суті, а від неї – до перевірки знову виявлених функцій через практику, тобто прагматику [1, с. 2].

Концептуалісти пропонують трактувати значення вигуків за допомогою метамови семантичних примітивів. Однак, їх спроба застосувати декомпозиційний аналіз до семантики вигуків, тобто представити їх структуру метамовою семан-

тичних примітивів, або набором певних універсальних блоків значення, створених для того, щоб передати внутрішні, приховані, іманентні елементи значення, не завжди виявлялась успішною. Адже вигукам притаманна «тонка контекстна чутливість», що зв'язує зміст речення з мовцем [1, с. 8]. Це особливо стосується непохідних, первісних вигуків, які є найдавнішими у мові. Розчленувати їх значення неможливо, оскільки їх семантика є розмитою, дифузною і залежить від цілої низки чинників. Так, вигуки *oh, ah, well, eh, hell, shit, really, why, God, Christ, dear, dear me, I see* та інші на синтагматичному рівні демонструють зовсім різні, нерідко протилежні відтінки значення.

Ще одна проблема простежується при спробі з'ясувати ступінь або міру емоційного забарвлення, що передається за допомогою того чи іншого вигуку. Адже існують різні психічні стани, як приємні, так і неприємні для сприйняття, що відрізняються інтенсивністю вираження. Проілюструємо це на прикладі вигуків, які передають різні модуси сумніву, подиву, здивування.

«*Oh, my God! Is that mine?*» – приємне здивування, несподіванка, що приносить радість.

«*Oh, my God! I've never expected you to be so mean!*» – неприємна несподіванка, неочікуване розчарування.

Сюди ж можна віднести й інші вигуки, що передають значення несподіванки, неочікуваності, раптовості, сюрпризу, як приємні, так і неприємні: *ah!, bless me!, blow it!, dear!, dear me!, eh!, (by) George!, Christ!, God!, gracious!, good gracious!, Good heavens!, hell!, go to hell!, Lord!, oh my Lord! Good Lord! My!, my-o-my!, Oh!, oho!, really!, I see!, well, I never!, why!*

Зазвичай мовленнєва енантіосемія поєднується з особливим інтонаційним оформленням і використовується для досягнення іронічного або саркастичного ефекту: «*I'm sorry... Sorrier than I can say... We can still be friends*». «*Oh, rather*». Інтонація тут є невід'ємним компонентом висловлювання, вона реалізує його комунікативну природу, сприяє ефективності мовленнєвої комунікації. Інтонаційне забарвлення висловлювання, поруч з темпом мовлення, наголосом, жестами та іншими паралінгвальними компонентами визначає його комунікативну спрямованість.

За своїми структурними особливостями вигуки – дуже різноманітна, гетерогенна частина мови, оскільки вона включає одиниці різних рівнів мовної структури – слова, словосполучення, речення клішованого характеру. Усі ці одиниці здатні бути самостійними висловленнями. Межі цієї частини мови нечіткі, «розмиті», оскільки існує значна кількість перехідних одиниць.

Вигуки характеризуються комунікативно зумовленою семантикою, тому що їхнє значення виявляється здебільшого в процесі комунікації.

Об'єктом нашого дослідження є вигуки-експресиви та вигуки-директиви, що вживаються у живому спілкуванні представників різних соціальних груп та мовленнєвій ситуації, що породжують їх вживання на матеріалі серіалу «Друзі» – популярного американського ситкому, що протягом десяти років демонструвався у різних країнах світу і підкорив серця мільйонів глядачів. Цей серіал, попри його яскраво виражений «попсовий» характер, розкриває серйозні соціальні категорії сучасного американського суспільства, такі, як особистісні характеристики, поведінка, захоплення, інтереси, професійні заняття, освітні спеціальності, сексуальні та міжособистісні стосунки чоловіків та жінок, а мовлення його персонажів відображає новітні тенденції та характерні риси живого неформального спілкування.

Ми поставили за мету проаналізувати, чи є вигуки маркерами суспільної ідентичності героїв фільму, і, якщо так, то яку роль відіграють вони у соціальній взаємодії та якими способами передають соціальне значення. Додатково ми намагалися з'ясувати, наскільки комунікативна ситуація (стать, вік комунікантів, їх соціальні ролі, обставини, за яких відбувається розмова) здатна визначати мовленнєву поведінку та лексичну варіативність спілкування.

Так, залежно від ситуації деякі вигуки, що належать до групи вигуків-експресивів, окрім основного значення можуть набувати інших, відмінних, іноді протилежних відтінків. Наприклад, слова *excuse me, pardon, pardon me, I beg your pardon* за своїм основним значенням передають семантику ввічливого вибачення. Але у певному ситуативному використанні вони можуть виконувати іншу функцію, зовсім не пов'язану з мовленнєвим етикетом і виражати обурення, протест, незгоду, вживатися у ролі дискурсних маркерів для перемикання коду чи привертання уваги. При цьому, поряд з іншими паралінгвальними засобами, значну роль відіграє інтонація з якою вони виголошуються. Наприклад: «*I am sorry not to have phoned you, do excuse me... the shift, you know...*». У цьому контексті вигук актуалізує своє денотативне значення – вибачення – і виголошується з інтонацією прохання. А вже в наступному діалозі: «*Excuse me, sir! You're in my office! Look, I have made a lot of cash for this company. Okay? I am taking big bucks! Pesos! Yen! Rubles! You make one little mistake. How dare you say so?*» – вираз *excuse me* виражає незгоду з адресатом, цілковите неприйняття його токи зору, а вигук *okay*, вимовлений з висхідним тоном, про що свідчить знак питання у кінці речення, використовується для вираження застереження, попередження, погрози.

Таким чином, інтонаційне оформлення висловлювання сприяє зміні модусу вигуків, які, за термінологією Р. Харвега, окрім конвенційно-обумовленого прагматичного значення набувають контекстно-обумовлених значень [4, с. 59]. Окрім того, такі вигуки можуть вживатися для організації спілкування, а саме – привертання уваги, встановлення мовленнєвого контакту чи його розмикання. При цьому інтонаційна палітра висловлювань може бути різною – від нейтральної до емоційно забарвленої.

Проілюструємо це на прикладі вигуку *Hi!*, який у словнику тлумачиться як: *Hi/hai/interjection informal (used as a greeting), hello: Hi! How are you?* [11, с. 671]. Аналіз транскриптів до фільму «Друзі» виявив, що, окрім привітання, цей вигук вживається з метою:

а) привертання уваги:

Phoeby: «*Hi! Stop! You're fired! (mimes the cut again)*».

б) встановлення мовленнєвого контакту:

Rachel: «*Oh honey, come on. I am sorry... I don't mind playing my dues, you know, it's just how much am I gonna learn about fashion by walking Mira, the arthritic seamstress to the bathroom*».

(A guy at the end of the table starts laughing). Rachel: (to him) «*Hi! Is my mystery amusing to you?*»

в) продовження перерваного спілкування:

Phoebe: «*All right. (Gets up and walks out)*».

Chandler: *Hi! Sorry. I didn't mean to hurt you. We have something to talk about*».

с) прощання:

Joey: *Oh, I am going for a walk in the rain.*

Rachel: *Ohhh, yeah, me too. Hi!*

Як бачимо, у мовленні вигук *Hi!* проявляє широкий спектр прагматичних значень, інколи навіть протилежних (привітання – прощання), кожне з яких виголошується з відповідною інтонацією, мімікою, жестами тощо. У мовленні розуміння опирається на ці та інші ситуаційні категорії (термін Аргайла) – ключові ознаки дискурсу, якими можуть бути елементи

поведінки, формальні та соціальні ролі учасників спілкування, оточення, фіксовані жести, типові (ритуалізовані) дії тощо [14, с. 36]. Серед соціальних факторів важливими є, насамперед, суспільний контекст розмови, а саме: соціальний статус співрозмовників, тема розмови, місце, де відбувається бесіда – усе це виявляється важливим для вибору лексики у багатьох різновидах мовної спільноти.

Проводячи соціолінгвістичне дослідження, ми не могли оминати гендерні та вікові особливості учасників комунікації, адже вік та стать особи є тим, що найбільше кидається у вічі при першому знайомстві. Багато дослідників дискурсу вивчають гендерні ролі в межах ширшої теорії феміністичних студій. Якщо перші з них фокусують свою увагу на наслідках залежної позиції жінок та її відображення у мові, таких, як використання прийомів хеджінгу [10], то інший, більш перспективний напрям визначає гендерні відмінності у спілкуванні з огляду на набуті лінгво-культурологічні відмінності між чоловіками та жінками, які є результатом їх різного повсякденного досвіду [13]. Ми намагалися уникати гендерних узагальнень, усвідомлюючи, що «існує більше відмінностей між жінками нижчого і вищого суспільних прошарків, ніж між жінками середнього класу та чоловіками середнього класу або між різностатевими представниками однієї професії чи будь-якої спільноти» [14, с. 18].

Серед героїв фільму є приблизно однакова кількість осіб жіночої та чоловічої статі. Статистичний аналіз частотності вживання вигуків, попри очікування, не засвідчив, що емоційно-експресивні вигуки (*oh, ah, well, eh, hell, wow, really, why, Oh, my God, Christ, dear, dear me* тощо), вживаються у мовленні жінок частіше, ніж у представників протилежної статі. Отримані результати можуть свідчити як про прагматичне варіювання та прагматичний синкретизм емоційно-забарвлених вигуків, так і, очевидно, про результати гендерної конвергенції, яка спостерігається у сучасному суспільстві.

Для чоловіків характерне використання неввічливих, непристойних, вульгарних та лайливих слів (*Oh, fudge! I've left my wallet at home! Damn it!*), які несуть конотації маскулітності та грубості, таким чином підсилюючи їх мачизм. Мова жінок є більш наближена до норми, вони уникають лайливих слів та вульгаризмів. Згідно з дослідженнями Дженет Холмз, жінки, зазвичай, мають нижчий суспільний статус, отже, у прагненні досягти суспільного визнання, вони змушені вживати більш стандартизовані мовні норми. До того ж соціум покладає на жінку функцію берегині суспільних цінностей, отже, він схильний сприймати їх кращими, ніж чоловіків (мова жінок є моделлю, зразком для мови їх дітей). Не на останньому місці є соціальна роль жінки – традиційно вона (як і діти), є залежними від чоловіків у суспільстві, тому їм не рекомендовано вживати ненормативну лексику, щоб не спровокувати агресію останніх [9, с. 43].

У мовленні жінок превалюють вигуки, що декодують негативні симптоматичні ситуації, а саме:

1) Вигуки, що передають неприємні почуття, відчуття: *Oh Lord!, phew!*

«*Phew! Isn't it disgusting?*»

Симптоматичною ситуацією в цьому випадку є реакція на фізичну взаємодію, безпосередню небезпеку, страх, тощо.

2) Вигуки на позначення жалю, хвилювання, неспокою, каяття, розчарування: *ah!, bless me!, I say!, well.*

«*Well, we used to have a lot of fun!*»

Таким чином виражається реакція мовця на невдачу у діяльності, на результат дій, що виявився невідповідним очікуваному.

3) Слова, що передають відчуття збентеженості, хвилювання, неспокою: *ah!, aha!, eh!, haw!, hell!, bless!, pardon me!*

«*Ah! I didn't mean to do that! I didn't mean to hurt anybody.*»

Тут спостерігається реакція на збій, певну помилку в діяльності, що може спричинити негативні наслідки.

4) Лексеми на позначення фізичного болю, страждання: *ah!, o!, oh!, ugh! wow!*

«*Ugh! This injection is painful!*»

Навіть на перший погляд цілком очевидним є те, що група вигуків на позначення негативних симптоматичних ситуацій чисельно переважає. Цей факт слід розглядати як конкретний прояв загальної закономірності словникового складу мови, що зумовлює інтенсивніший розвиток негативно означених семантичних сфер стосовно сфер позитивної конотації.

Ще одним результатом гендерного аналізу виявилось те, що у мові жінок частіше трапляються «порожні» лексеми (*really, I see, oh, no, you know, well*), так звані «pause-fillers», які виконують функції маркерів дискурсу [6, с. 4]. Вживаючи ці одиниці в розмові, комуніканти уникають небажаних пауз і одночасно мають час, щоб обміркувати й чітко сформулювати свою думку. З цією метою вживаються як первісні, непохідні одиниці (*m-ur, m...er...*), так і вторинні, похідні вигуки (*I mean, let me see/think, what can I say, you know*), причому аналіз показує, що первісні, непохідні одиниці більш характерні для спілкування комунікантів однакового соціального статусу, яке відбувається в неформальних ситуаціях. Їхнє вживання часто вказує на невпевненість, сумнів, вагання мовця, наприклад, «*We'll meet... er... at six*». Вживаючи вигук *er* мовець виграє час, обмірковуючи зміст висловлення і одночасно даючи змогу співрозмовникові зрозуміти те, що висловлення ще не завершено і що він вагається у виборі часу зустрічі. Вторинні, похідні вигуки – це відносно незалежні синтаксично лексеми, які мають розпливчате, нечітке значення, вони не міняють суті висловлювання, а їх активне використання у мовленні жінок вказує на те, що вони при розмові прагнуть уникати різких оцінок, конкретних суджень, а це засвідчує, що жінки більше схильні до кооперації у спілкуванні, ніж чоловіки.

Одним із завдань дослідження було виявити параметри соціальної варіативності вигуків. Логічно припустити, що різні соціальні статуси мовців диктують використання різних мовних форм. Соціальний статус залежить від багатьох чинників, таких, як вік, посада, стать, рівень заможності тощо. Звідси, особа вищого соціального статусу має право вибору стосовно того, який рівень формальності чи неформальності (солідарності) обирати, звертаючись до співрозмовника з нижчим соціальним статусом. Це добре видно на прикладі вигуків-привітань та вигуків-прощань, як нейтральних – *Hello! Good afternoon! Bye!*, так і стилістично-маркованих – *Hey! Hi! Howdy! How's tricks! Ciao! Adieu! mouço.*

Вжите самостійно, привітання виконує функцію простого акту ввічливості. Тональність привітання знаходиться в безпосередній залежності від паралінгвістичних, невербальних засобів мови, зокрема від інтонації, з якою вимовлене те чи інше привітання, від жести, що супроводжує привітання, від погляду, від прихильності комунікантів один до одного, від ситуації, в якій відбувається спілкування тощо.

Цікаво простежити еволюцію неформального вигуку *Hi!*, який у фільмі частіше звучить в американському варіанті *Hey!*, або в його варіанті *Hey, guys!*, що поєднує вигук та іменник-звертання. Вигук *Hi, guys!*, який ще недавно був маскулінно-маркованим (на протигагу *Hi, girls*) останнім часом втратив цю маркованість і в молодіжному сленгові вживається як звертання не тільки до хлопців та змішаних компаній, а й до дівчат. Сцени з фільму переконливо свідчать, що вигук – вітання *Hi, guys!* набув гендерно-нейтрального статусу і є еквівалентним фразі *Hi, everyone!* Цей мовний зсув є результатом феміністичної революції та вимогою політкоректності, яку диктує сучасне суспільство.

У складних мовленнєвих актах вигуки-привітання та прощання вживаються як і засіб організації мовленнєвого спілкування (привертання уваги, встановлення контакту, для його підтримання, стимулювання уваги тощо). Наприклад,

вигуки-привітання поєднуються з іншими видами експресивної лексики, які характерні для початкової фази мовленнєвої взаємодії і утворюють складні мовленнєві акти. Серед них виділяються:

1) питання про стан справ, здоров'я:

Hey, guys. How's it going?

Hi, how are you doing?

У цьому складному мовленнєвому акті простежується одночасне використання різних вигуків – привітання *hey* й етикетного питання *how's it going*;

2) мовленнєвий акт знайомства:

«*Hi. Pleased to meet you. Pleased to meet anyone, quite frankly*». У цих словах поєднується вигук *hi* – привітання, *pleased to meet, how are you doing* етикетні формули ввічливості, що їх використовують під час знайомства;

3) зауваження:

«*Good morning, it's a nice day today, isn't it?*»

Тут для початку розмови використовується складений мовленнєвий акт, першою частиною якого є привітання *good morning*, а другою – зауваження про погідний день;

4) повідомлення:

Phoebey: «*Hi, Rachel! I just had the worst anniversary ever!*»

2) вираження радості:

«*Hey, good to see you! You're looking so good! I am so proud of you!*»

Тут мовленнєва взаємодія починається з привітання та мовленнєвого акту вираження радості, що налаштовує адресата на добрий гумор, прихильне ставлення до співрозмовника.

Було помічено, що різний соціальний статус мовців може бути причиною комунікативних невдач. Проілюструємо це на прикладі сцени «У солярії». Росс Геллер – молодий вчений-палеонтолог, що має ступінь кандидата наук, працює в Нью-Йоркському Музеї історії природи, вирішує відвідати солярій. Між ним та молодим асистентом, який показує йому принцип роботи кабінки, відбувається така розмова:

Assistant: *Well, you catch on quick.*

Ross: *Well, I have a PhD, so...* (Assistant walks out not impressed by his statement).

Ross: *OK! Let's start.* (He takes his bathrobe off and enters the tanning booth).

У цьому епізоді, вживаючи вигук *well* Росс не наближається, а, навпаки, намагається протиставити себе асистентові, підкреслюючи свою соціальну роль. Проте, не отримавши очікуваного захоплення асистента, до системи цінностей якого, очевидно, не входить поняття PhD, Росс зазнає комунікативної невдачі і переводить розмову на інше, для перемикування коду використовуючи дискурсний маркер *OK!*

Нерідко перемикування коду є сигналом до солідарності, до кооперативності спілкування. Наприклад, Аманда – американка, що жила певний час у Великобританії, говорить з британським акцентом, що дратує Моніку, яка ревнує її до Росса. Проте після вечірки, де з'ясується, що Аманда закохана в іншого, Моніка змінює своє ставлення до неї і прощається: «*Cheerio, Amanda! Thanks for having us!*» Прощаючись Моніка вживає вигук *Cheerio*, який має експресивні переваги над іншими розмовними вигуками цього класу, до того ж він характерний для Британського варіанту англійської мови, який так імпонує Аманді. Завершується прощання вигуком-вказівкою на наступну зустріч (*Be seeing you!*) який не тільки розмикає мовленнєвий акт, а й додає ввічливості мовленнєвому етикетові прощання та засвідчує скорочення дистанції при спілкуванні співрозмовників.

Перемикування коду може бути не тільки сигналом до солідарності, а й маркером етнічної ідентичності співрозмовників. Так, Джо Трібіані, виходець з сім'ї італоамериканців, які прибули до Нью Йорку у середині 60-х. Впродовж дня він перемикає код щонайменше тричі: у численних бесідах з друзями він послуговується неформальною лексикою, на роботі – Джо влаштувався екскурсоводом в Музеї історії природи – він веде екскурсії, послуговуючись формальним вокабуляром, а в розмовах зі своєю бабусею він вживає чимало італійських слів, у тому числі вигуки-привітання та вигуки-прощання. Таким чином, його мовний репертуар включає варіативні форми вигуків – від неформальних до формалізованих та запозичених, які нерідко у мовленні використовуються для перемикування коду.

Проведений аналіз переконливо засвідчив, що мова – це соціальна поведінка, а значення слів – це соціальний феномен. А це означає, що мова – це не індивідуальне надбання чи здатність, мова «живе» винятково у соціальній взаємодії, значення формується і «вibraє» у мовному середовищі, а, отже, значення слова потрібно вивчати з урахуванням соціального оточення. Подальше дослідження вигуків доцільно пов'язувати з вивченням їх як об'єкта соціолінгвістики, враховуючи їх прагматичні особливості та зв'язок з паралінгвальними, невербальними засобами, що проливає світло на заплутану проблему декодування значення та ролі цих лексем у мовленні.

Література:

1. Арутюнова Н. Д. Истоки, проблемы и категории прагматики / Н. Д. Арутюнова, Е. В. Падучева // Новое в зарубежной лингвистике: Лингвистическая прагматика. Вып. XVI. – М., 1985. – С. 3–42.
2. Вежицкая А. Семантика междометий / А. Вежицкая // Семантические универсалии и описание языков. – М., 1999.
3. Каптюрова О. В. Вигуки сучасної англійської мови (системний та дискурсний аспекти): автореф. дис... канд. філол. наук / О. В. Каптюрова. – К., 2005.
4. Харверг Р. Стилистика и грамматика текста / Р. Харверг // Новое в зарубежной лингвистике – М. : Прогресс, 1980. – Вып. 9. – С. 50–61.
5. Шаронов И. А. Толкование эмоциональных междометий как знаков восприятия / И. А. Шаронов // Russian Linguistics. Т. 26, № 2. – Kluwer Academic Publishers. 2002. – С. 235–254 <http://dialog-21.14./2007/sharonov.htm>.
6. Abraham W. Discourse particles / W. Abraham. – Amsterdam : John Benjamins, 1991.
7. Ameka F. Interjections: The universal yet neglected part of speech / F. Ameka // Journal of Pragmatics, № 18 – North-Holland, 1992. – P. 101–118.
8. Crystal D. The Cambridge Encyclopaedia of Linguistics / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 1995.
9. Holms J. An Introduction to Sociolinguistics / J. Holms. – London and New York : Longman, 1992.
10. Lakoff G. Language and women's place / G. Lakoff. – New York : Holt, Rinehart and Winston, 1975.
11. Longman Dictionary of Contemporary English (LDOCE). – Longman, 2003.
12. Quirk R. S. Greenbaum J. Leech and Svartik (eds.) A Comprehensive Grammar of the English Language / R. S. Quirk, J. Greenbaum – London : Longman, 1985.
13. Tannen D. You just don't understand: Women and men in conversation / D. Tannen. – New York : William Morrow, 1990.

14. Van Dijk, Teun A. Society and Discourse. How Social Contexts Influence Text and Talk / Teun A. van Dijk. – Cambridge : Cambridge University Press, 2009.
15. Wierzbicka, A. The semantics of interjection / A. Wierzbicka // Journal of Pragmatics. № 18, 1992 – P. 119–158.
16. Wierzbicka, A. Semantics: Primes and Universals / A. Wierzbicka. – Oxford : Oxford University Press, 1999.
17. Wilkins D. P. Interjections as deictics / D. P. Wilkins // Journal of Pragmatics. № 18, North-Holland, 1992. – P. 101–118.

УДК 811.111'25'366.593+162.2'25'366.593 (045)

К. А. Отрішко,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ НАКАЗОВОГО СПОСОБУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

У статті представлено порівняльну характеристику моделей монофункціональних та поліфункціональних спонукальних конструкцій в українській та англійській мовах, а також визначено, які комунікативно-прагматичні типи мовленнєвих актів існують в англійській та українській мовах. Особлива увага приділена недостатньо дослідженим, поліфункціональним засобам вираження спонукання (спонукальним конструкціям із перформативними і модальними дієсловами, дієсловами у формі дійсного, умовного способу та конструкціям з неособовими формами дієслова).

Ключові слова: імператив, категорія способу, комунікативно-прагматичні типи мовленнєвих актів, монофункціональні та поліфункціональні спонукальні конструкції, прескриптиви, сугестиви, менасиви, реквестиви, синтетичний імператив, перформативний імператив, аналітичний імператив.

ОСОБЕННОСТИ ПОВЕЛИТЕЛЬНОГО НАКЛОНЕНИЯ В АНГЛИЙСКОМ И УКРАИНСКОМ ЯЗЫКАХ

В статье представлена сравнительная характеристика моделей монофункциональных и полифункциональных побудительных конструкций в украинском и английском языках, а также определено, какие коммуникативно-прагматические типы речевых актов существуют в английском и украинском языках. Особое внимание уделено малоизученным полифункциональным способам выражения побуждения (побудительным конструкциям с модальными глаголами, глаголами в форме изъявительного, сослагательного наклонения и конструкциям с неличными формами глагола).

Ключевые слова: императив, категория способа, коммуникативно-прагматические типы речевых актов, монофункциональные и полифункциональные побудительные конструкции, прескриптивы, сугестивы, менасивы, реквестивы, синтетический императив, перформативный императив, аналитический императив.

PECULIARITIES OF IMPERATIVE MOOD IN ENGLISH AND UKRAINIAN

The article deals with the comparative characteristic of models of monofunctional and polyfunctional imperative constructions in Ukrainian and English. One also have defined what kinds of communicative and pragmatic types of speech acts appear in English and Ukrainian. The problem of the ways of expressing inducement in the contrasted languages has been outlined. The main function of the first type consists in expressing of inducement. Incentive constructions with modal verbs, verbs in the indicative and subjunctive moods, and constructions with non-finite forms of the verbs represent the polyfunctional constructions. Expressing inducement is not the only function for the above-mentioned constructions. Another important result of investigation concerns the contrastive analysis of the incentive speech acts (directive and menacive). Special attention has been paid to the analysis of incentive constructions from the point of view of the doer of the action.

There has been provided a detailed description of the ways of expressing these acts in English and Ukrainian. It has been found out that incentive speech acts are expressed not only with the help of imperative sentences, the most universal and specialized way of expressing inducement, but also by means of non-imperative and interrogative sentences.

Key words: imperative, category of mood, communicative and pragmatic types of speech acts, prescriptive, suggestive, menacives, requestives, synthetic imperative, performative, imperative, analytical imperative.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими завданнями. Наказовий спосіб вважається однією з актуальних та малодосліджених тем, що і викликає загальний інтерес до проблеми порівняльного вивчення функціонально-семантичного і комунікативно-прагматичного аспектів англійської та української мов. Результати дослідження можуть бути використані у подальшому вивченні окремих теоретичних питань функціонального і комунікативного аспектів синтаксису і семантики досліджуваних мов, а також під час перекладу спонукальних конструкцій, враховуючи значення комунікативно-прагматичних типів мовленнєвих актів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дієслово – це частина мови, яка виражає граматичне значення дії. Граматичне значення дії розуміється широко: це не тільки діяльність у власному розумінні цього слова, а й стан і просто вказівка на те, що даний предмет існує, що він відноситься до певного класу предметів. Граматичні категорії англійського та українського дієслова є предметом численних робіт з теорії та історії граматичного ладу англійської та української мов [6, с. 89].

В англійській мові дослідженням даної проблеми докладно займалися такі видатні дослідники-лінгвісти як Л. С. Бархударов, Б. А. Ільш, А. І. Смирницький, а в українській К. С. Аксаков, В. В. Виноградов, І. І. Давидов, О. В. Ісаченко, О. М. Пешковський та багато інших. Категорія способу дієслова по-різному тлумачиться у лінгвістичній науці. Різноманітність поглядів обумовлена тим, наскільки автори враховували форму та зміст, наскільки вони знаходилися під впливом аналогії інших мов, та яка їхня позиція у питанні граматичної омонімії [1]. І.Б. Хлебнікова окреслює поняття способу дієслів як граматичну категорію, що виражає модальність у формі дієслова [8, с. 10]. Під модальністю вона розуміє понятійну категорію, що відображає комплекс значень, котрі мають різні рефлексії у мові та реалізуються, головним чином, у присудку та у способі дієслова [8, с. 7]. Спосіб – це морфологічна категорія, яка виражає у протиставленні форм дійсного, наказового і умовного способів відношення дії до дійсності. Як в українській, так і в англійській мовах розрізняють три способи дієслова: дійсний, умовний і наказовий, що протиставляються один одному за позначенням реальності (дійсний спосіб) – нереальності (умовний і наказовий способи) дії.

Відповідно до функцій, які виконує імператив, вчені виділяють монофункціональні та поліфункціональні спонукальні конструкції. До монофункціональних входять спонукальні конструкції з синтетичним, аналітичним та перформативним дієсловом. Серед поліфункціональних спонукальних конструкцій вчені-лінгвісти виділяють спонукальні конструкції з модальним дієсловом, з дієсловом у формі умовного та дійсного способів, із неособовими формами дієслова та бездієслівні спонукальні конструкції [2].